

IV. SEMNAL

ASPECTE PRIVIND DREPTUL LA LIBERTATEA DE ÎNTRUNIRE PAȘNICĂ ȘI DE ASOCIERE

În cadrul celei de a 38-a sesiuni a Consiliului ONU pentru Drepturile Omului, desfășurată în perioada 18 iunie – 6 iulie 2018, la Geneva, Raportorul Special al ONU privind dreptul la libertatea de întrunire pașnică și libertatea de asociere, Clément Voule, a prezentat primul Raport al mandatului său cu privire la provocările majore care subminează dreptul la asociere pașnică.¹

Clément Voule a subliniat că dreptul la libertatea de întrunire și libertatea de asociere reprezintă pilonii fundamentali ai unei guvernări democratice și ai unei societăți deschise. Prin exercitarea acestor drepturi se pot face progrese reale în realizarea obiectivelor dezvoltării durabile, deoarece astfel este permisă participarea cetățenilor și a organizațiilor societății civile la viața comunității.

Ca raportor special, mandat preluat din martie 2018, acesta a avut ca prioritate trecerea în revistă a tendințelor și amenințărilor care subminează libertățile civice în toate statele membre ONU. Scopul său a fost de a da ascultare celor care nu au reușit să se facă auziți și de a lucra îndeaproape cu comunitățile locale. Astfel, a identificat 8 provocări majore care subminează dreptul la libertatea de întrunire pașnică și asociere:

1. Folosirea legislației pentru suprimarea exercitării legitime a dreptului la libertatea de întrunire pașnică și asociere. Este evident că statele se confruntă acum cu manifestări teroriste și trebuie să asigure securitatea publică. Dar de multe ori legislația este folosită în mod represiv pentru a îngreuna funcționarea organizațiilor civice. În numele transparenței,

¹ A se vedea Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association*, A/HRC/38/34, https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/.../Session38/.../A_HRC_38_34_EN.docx.

asociațiilor li se cere să se conformeze unor reguli complicate, birocratice și invazive pentru a putea funcționa. De multe ori aceste legi conțin clauze care amenință asociațiile și fundațiile cu desființarea, cu pierderea calității de persoană juridică și chiar cu urmărirea penală în caz de neconformare.

2. Încriminarea și folosirea excesivă a forței pentru a contracara protestele pașnice rămân impedimente majore în realizarea unei guvernări democratice deoarece prin exercitarea drepturilor lor.

Dreptul de a protesta pașnic, prin care indivizii și grupurile își pot exprima opiniile în chestiuni de interes public, reprezintă unul dintre fundamentele guvernării democratice. Dreptul la libertatea de întrunire pașnică este un instrument esențial care permite persoanelor și grupurilor să-și facă cunoscute opiniile celor care îi guvernează, astfel încât să modeleze politicile și deciziile publice care afectează societatea în ansamblu.² Există îngrijorări cu privire la utilizarea excesivă a forței de către agenții de securitate pentru a suprima întâlnirile. În unele state din Europa de est întâlnirile pașnice au fost interzise, iar practica condiționării organizării unui eveniment cu notificarea prealabilă a autorităților a devenit mai răspândită. În exercitarea drepturilor lor cetățenii nu trebuie să fie amenințați sau să se confrunte cu violența, hărțuirea, persecuția și intimidarea.

3. Represiunea mișcărilor sociale devine din ce în ce mai frecventă pe mapamond

Cetățenii ies în stradă pentru a protesta împotriva corupției, scumpirilor care le afectează nivelul de trai, inegalității, marginalizării sau lipsei de acces la resurse, dar și cu privire la dreptul la libertatea de exprimare, drept pe care un stat democratic ar trebui să le ofere fiecărui cetățean. În multe

² Idem, al. 38.

situații protestele au reprezentat reacții spontane la decizii care au nemulțumit populația, din rândul căreia au făcut parte și tinerii. Pe de altă parte, așa cum se arată și în Raport, unele guverne au considerat aceste proteste drept amenințări la ordinea publică și la stabilitate.

4. Stigmatizarea și atacurile la adresa societății civile se întesesc

Pe acest subiect, Raportorul special a menționat că a primit numeroase rapoarte privind încălcări ale drepturilor apărătorilor drepturilor omului și ale activiștilor care sunt forțați să își desfășoare activitățile legitime într-un mediu din ce în ce mai ostil concretizat prin legislații restrictive privind modalitățile și procedurile de înregistrare a unor asociații sau folosirea de fonduri externe de către ONG-uri. Se observă o amplificare a tendinței de hărțuire, intimidare și chiar a unor acte de violență comise atât de instituții ale statului cât și de alte persoane.

5. Restricțiile care au ca țintă grupurile vulnerabile și dezavantajate riscă să amenințe stabilitatea societăților

Persoanele cu dizabilități, tinerii, copiii, femeile, comunitatea LGBT, minoritățile, inclusiv refugiații, solicitanții de azil și migranții sunt grupuri cu risc mare de vulnerabilitate. Pentru a promova stabilitatea și coeziunea socială, este important să se garanteze dreptul la libertatea de întrunire pașnică și libertatea de asociere într-un mediu sigur și favorabil.

6. Limitarea unor drepturi în perioadele electorale sunt îngrijorătoare și subminează procesul democratic.

Alegerile reprezintă un moment unic în viața democratică a oricărui stat, determinând direcția politicilor și priorităților. Niciun alt eveniment nu ilustrează mai bine exercitarea dreptului la participare publică, iar în niciun moment protecția viguroasă și exercitarea libertății de întrunire și asociere nu sunt atât de importante. Contextul alegerilor poate avea, de asemenea, un impact semnificativ asupra drepturilor la libertatea de întrunire pașnică și libertatea de

asociere.³

În Raport se acordă o atenție specială acestui subiect, deoarece au existat numeroase amenințări la libertatea de întrunire pașnică și de asociere în contextul proceselor electorale. Nu trebuie ca alegerile să fie judecate numai după ceea ce se întâmplă în procesul de votare, raportorul acordând o atenție deosebită evenimentelor pre și post electorale.

7. Impactul negativ al intensificării populismului și extremismului amenință să minimizeze progresele realizate până acum în domeniul respectării și promovării drepturilor omului. Există patru categorii principale de fundamentalism: cel de piață, cel politic, cel religios și fundamentalismul cultural și naționalist. Astfel, chiar dacă stabilitatea economică și financiară sunt importante pentru o țară, ele nu trebuie să reprezinte motive pentru a îngrădi dreptul la libertatea de întrunire pașnică și la libertatea de asociere. Drepturile economice ale investitorilor nu ar trebui să aibă prioritate asupra drepturilor fundamentale prevăzute în Pactul internațional privind drepturile civile și politice.

Cu privire la fundamentalismul politic, acesta este caracterizat prin: încălcări ale drepturilor omului pentru a crea un climat bazat pe frică și teroare care preîntâmpină orice provocare față de regimul aflat la putere și de ideologia care stă la baza acestuia, eliminarea partidelor politice aflate în opoziție, hărțuirea participanților la protestele pașnice, a reprezentanților opoziției, a celor care critică regimul de guvernare și a celor care militează pentru reforme democratice.

Fundamentalismul religios are ca efect restrângerea libertății de gândire și, adesea, impune restricții nejustificate asupra libertății de asociere. Raportul evidențiază faptul că fundamentalismul anti-religios poate fi la fel de dăunător asupra dreptului la întrunire și asociere ca și fundamentalismul religios.⁴

Ostilitatea față de imigrație, adesea motivată de ideologiile culturale și naționaliste, a sporit

³ *Idem*, al. 66.

⁴ *Idem*, al 78.

popularitatea unui număr mare de partide politice de extremă dreaptă, în special în țările central europene. Se subliniază faptul că acceptarea și adoptarea de către politicieni a unor atitudini de superioritate culturală sau națională a declanșat un proces de legitimizare progresivă a rasismului și xenofobiei, având consecințe majore pentru exercitarea drepturilor omului.

8. Limitările accesului și folosirii spațiului digital

Exercitarea dreptului la libertatea de întrunire pașnică și libertatea de asociere are loc și pe internet. Raportorul special a precizat că a avertizat împotriva reglementărilor și practicilor care încearcă să limiteze exercitarea acestor drepturi. Acest subiect va fi prezentat pe larg în

cadrul sesiunii Consiliului drepturilor omului din iunie, 2019.

În final, raportorul special, Clément Voule, subliniază rolul important pe care îl are colaborarea cu alți raportori, experți și cu mecanismele regionale pentru drepturile omului în asigurarea protecției libertății de întrunire și de asociere pașnică. În acest sens este necesară implicarea la nivel global a statelor, a instituțiilor și a societății civile. Nu în ultimul rând, apărătorii drepturilor omului trebuie să consolideze și să împărtășească bunele lor practici pentru a putea asigura continuitatea, eficiența și relevanța activității ONU și a mecanismelor regionale.

Daniela Albu

ACCESIBILITATE, TEHNOLOGIE ASISTIVĂ ȘI INOVARE

În activitatea sa, Institutul Român pentru Drepturile Omului urmărește menținerea unui dialog permanent atât cu instituțiile guvernamentale cu atribuții în domeniu cât și cu societatea civilă, în special cu organizațiile persoanelor cu dizabilități, pentru a analiza obiectiv modul în care drepturile acestor persoane sunt respectate, precum și gradul de conștientizare și înțelegere a dizabilității.

Este important să conștientizăm faptul că organizațiile persoanelor cu dizabilități joacă un rol important în tot ceea ce reprezintă punerea în aplicare și monitorizarea implementării Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CDPD), ele trebuie să fi consultate și implicate în mod activ în acest proces. În acest sens statul ar trebui să ia în considerare consultările și implicarea persoanelor cu dizabilități și a organizațiilor lor reprezentative ca o etapă obligatorie înainte de aprobarea legilor, regulamentelor și politicilor, indiferent dacă sunt generale sau specifice dizabilității, după cum sublinia și Comitetului ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități în Comentariul general nr 7/2018.

Participarea Institutului în cadrul conferinței „Accesibilitate, tehnologie asistivă și inovare”, 18 iulie 2018, a reprezentat un bun prilej pentru a identifica și înțelege problemele cu care se confruntă persoanele cu dizabilități și, totodată, de a găsi împreună soluții la rezolvarea acestora. Evenimentul a fost organizat de Consiliul Național al Dizabilității din România în parteneriat cu Asociația Națională a Nevăzătorilor din România, Asociația Națională a Surzilor din România, Asociația Persoanelor cu Handicap Neuromotor din România și Asociația Distroficilor Muscular din România.

În cadrul dezbaterilor participanții, reprezentanți ai asociațiilor persoanelor cu dizabilități, ai Ministerului Muncii și Justiției Sociale, ai Autorității Naționale pentru Persoanele cu Dizabilități, Casei Naționale de Asigurări de Sănătate, ONG-urilor cu responsabilități în domeniul promovării și protecției drepturilor persoanelor cu dizabilități, Sindicatului Liber al Asistenților Personali ai Persoanelor cu Handicap București, au analizat o serie de aspecte privind accesul și participarea copiilor și tinerilor cu dizabilități la

viața comunității; lipsa accesibilității în școli sau alte instituții; autonomia persoanelor cu dizabilități și necesitatea consultării acestora în elaborarea politicilor publice în domeniu.

În ceea ce privește domeniul accesibilității, România are un cadru legislativ bine precizat în domeniu. Legea privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap⁵ dedică un întreg capitol Accesibilității - accesul neîngrădit al persoanei cu handicap este definit ca fiind accesul fără limitări sau restricții la mediul fizic, informațional și comunicațional. Totodată, promovarea accesibilității în toate domeniile vieții pentru asigurarea exercitării de către persoanele cu dizabilități a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, reprezintă unul din obiectivele generale ale Strategiei naționale „O societate fără bariere pentru persoanele cu dizabilități”, 2016-2020. Potrivit acestui document „accesibilitatea reprezintă, în egală măsură, o obligație generală și un domeniu specific de intervenție privind mediul fizic, transportul public, informația și mijloacele de comunicare, inclusiv tehnologiile și sistemele informatice și de comunicații, precum și alte facilități și servicii deschise sau furnizate publicului, în zone urbane sau rurale.”⁶

De asemenea, termenul accesibilitate este definit ca ansamblul de măsuri și lucrări de adaptare a mediului fizic, precum și a mediului informațional și comunicațional, conform nevoilor persoanelor cu handicap, factor esențial de exercitare a drepturilor și de îndeplinire a obligațiilor persoanelor cu handicap în societate. Cu toate acestea cadrul legislativ trebuie dezvoltat în sensul elaborării de norme și standarde de calitate și de timp pentru realizarea obiectivelor propuse de legislație.

Reprezentanții Asociației Distroficilor Muscular din România au reamintit faptul că

distrofia musculară se traduce prin slăbirea progresivă a musculaturii, și în special a mușchilor scheletici (controlați de creier în mod voluntar). Astfel, persoanele diagnosticate cu distrofie musculară au nevoie permanentă de scaune rulante cu antrenare electrică care să le faciliteze deplasarea la școală, facultate sau la locul de muncă. Lipsa autonomiei de deplasare conduce la izolarea socială și abandon școlar.

De asemenea, reprezentanții Asociației Nevăzătorilor din România au subliniat nevoia de suport financiar, și nu numai, în achiziționarea echipamentelor de tehnologie asistivă, indispensabile vieții independente și autonomiei personale. Mai mult, accesul la serviciile oferite de către furnizori, atât din domeniul public cât și din cel privat, se face adesea cu dificultate și presupune pentru cei cu deficiență vizuală ajutorul din partea unei persoane fără probleme de vedere.

Pentru ca toate persoanele cu dizabilități să se bucure de un nivel de trai adecvat (art. 28 CDPD), statele părți trebuie să le asigure, printre altele, accesul la servicii de sprijin care să le permită să trăiască independent. asigure accesul la servicii, dispozitive și alte forme de asistență pentru nevoile generate de dizabilități. După cum sublinia și Comitetul ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități în comentariul general nr. 5/2017, asigurarea de proteze și dispozitive de mobilitate, a unor tehnologii de asistare și forme active de asistență și de intermediere, de calitate și la prețuri accesibile, așa cum prevede articolul 20 din CDPD, este o precondiție pentru includerea și participarea deplină a persoanelor cu dizabilități în cadrul comunității⁷.

Marius Mocanu

⁵ Legea nr. 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap, republicată, cu modificările și completările ulterioare, art. 75.

⁶ A se vedea Strategia națională „O societate fără bariere pentru persoanele cu dizabilități” 2016-2020, Capitolul VII Direcții de acțiune, <http://anpd.gov.ro/web/wp-content/uploads/2016/09/MO-nr-737Bis-din-22-septembrie-2016.pdf>.

⁷ A se vedea Comitetul ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități - Comentariul general nr. 5 (2017) privind art. 19 – viața independentă și integrarea în comunitate, al. 85, http://irido.ro/irido/pdf/127_ro.pdf.

NOTE, CRONICI, RECENZII

DREPTURILE OMULUI ȘI REDACTAREA CONSTITUȚIILOR, ÎNALTUL COMISARIAT ONU PENTRU DREPTURILE OMULUI, 2018, 150 P. *

Această publicație este destinată personalului ONU care oferă consultanță în domeniul drepturilor omului statelor care se angajează să modifice o constituție existentă sau să elaboreze una nouă, dar reprezintă și un instrument util pentru statele care întreprind o reformă constituțională, inclusiv pentru liderii politici, legiuitori și factori de decizie. De asemenea, publicarea acestui studiu urmărește să faciliteze eforturile de susținere a societății civile pentru a se asigura că drepturile omului sunt reflectate în mod corespunzător în amendamentele constituționale sau în noile constituții. Nu în ultimul rând, studiul, împreună cu instrumentele internaționale privind drepturile omului, ar trebui să ofere nu numai un standard pentru a evalua dacă amendamentele constituționale sau o nouă constituție au reflectat în mod corespunzător drepturile omului și libertățile fundamentale, dar și să contribuie la evaluarea proceselor utilizate în reforma constituțională în conformitate cu normele procedurale internaționale.

Potrivit Notei orientative a Secretarului General ONU intitulată *Asistența Organizației Națiunilor Unite la elaborarea proceselor de reformă constituțională* (aprilie 2009)¹, acesteia îi revine rolul de a consolida capacitățile și de a sprijini procesele de reformă constituțională la solicitarea autorităților naționale, precum și de a oferi expertiză și resurse; consultanță cu privire la cerințele și prevederile tratatelor internaționale privind drepturile omului, precum și la alte obligații și angajamente asumate de statul respectiv.

În introducere se arată că în multe state ale lumii apar în mod regulat modificări ale

* A se vedea OHCHR, Human rights and constitution making, 2018, https://www.ohchr.org/Documents/Publications/ConstitutionMaking_EN.pdf.

¹ A se vedea https://www.un.org/ruleoflaw/files/Guidance_Note_United_Nations_Assistance_to_Constitution-making_Processes_FINAL.pdf.

constituției, sau chiar constituții cu totul noi. Există o varietate de motive pentru inițierea acestor reforme sau modificări constituționale. Ele ar putea reflecta dorința de redistribuire a puterii politice, în speranța că astfel constituția ar fi mult mai democratică și ar veni mai bine în întâmpinarea dorințelor electoratului. Schimbări constituționale sunt adesea întreprinse după o perioadă de conflict, pentru a stabili o nouă ordine constituțională și a oferi o altă viziune asupra unei societăți mai echitabile. Un alt motiv pentru aceste reforme ar putea fi dorința de a moderniza o constituție existentă astfel încât aceasta să fie compatibilă cu evoluțiile politice, cu schimbările economice și sociale ale societății. Dar oricare ar fi motivul, un element cheie al oricărei reforme constituționale este asigurarea promovării, respectării și protecției drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

În prima parte intitulată **Reformele constituționale și drepturile omului** sunt analizate motivele pentru care este necesară o abordare din perspectiva drepturilor omului în cadrul unei reforme constituționale. Atunci când se evaluează, din acest punct de vedere, situația unei țări se pornește de la două întrebări esențiale: garantează constituția drepturile omului în țara respectivă? Acționează autoritățile publice în conformitate cu constituția? Legislația și orice alte măsuri legale trebuie să fie compatibile cu constituția. Dacă o lege sau o măsură legislativă adoptate de către stat nu sunt compatibile cu constituția, acestea ar trebui declarate nule. Într-un stat democratic, drepturile omului nu numai că ar trebui să se afle în centrul ordinii constituționale, determinând relațiile dintre stat și grupurile individuale, dar ele ar trebui să fie și integrate în structurile statului la nivel decizional. Lacunele în punerea în aplicare a respectării drepturilor omului la nivel național, fie individual, fie în ceea ce privește drepturile colective, provin adesea din deficiențele în domeniul dreptului constituțional.

Se subliniază că legătura dintre drepturile omului și o ordine constituțională democratică începe cu procesul de adoptare a unei constituții sau a unei reforme constituționale, iar acest proces trebuie să se soldeze cu un rezultat de succes dacă se bazează pe participarea tuturor segmentelor societății. Cei care participă la consultări ar trebui să fie liberi să își exprime ideile și să comunice între ei fără impedimente din partea celor aflați la putere, iar cei care supraveghează consultările trebuie să fie imparțiali și corecți. Ori, astfel de condiții pot fi create numai atunci când dreptul la libertatea de exprimare și de comunicare a unei opinii, precum și dreptul la libertatea de asociere sunt respectate.

Politica actuală a Organizației Națiunilor Unite privind reformele constituționale recunoaște pe deplin aceste legături complexe. Astfel, prin Nota orientativă a Secretarului General ONU cu privire la reformele constituționale se afirmă că felul în care sunt constituite procesele de luare a deciziilor reprezintă un aspect central pentru tranzițiile democratice, pentru consolidarea păcii și a statului de drept. Constituția oferă posibilitatea de a crea și împărtăși o viziune comună cu privire la viitorul unui stat, dar poate avea și efecte profunde, de lungă durată asupra păcii și stabilității pe glob.

În secțiunea dedicată reformelor constituționale se precizează că acestea sunt necesare atunci când parametrii pe care se bazează viața societății sunt inadecvați și constituie o povară în funcționarea eficientă a statului, în cazul în care este nevoie de soluționarea unui conflict sau de o restaurare a structurilor statului care s-au prăbușit ca urmare a unor conflicte interne sau ale unor agresiuni. Reforma constituțională se poate referi la redactarea și elaborarea unei noi constituții, la revizuirea unei constituții existente și la amendamente prin care se schimbă, se înlătură sau adaugă anumite prevederi.

Scopul final al reformelor constituționale este de a remodela ordinea statului, prin mijloace de stabilire sau modificare a constituției și a legislației conexe. Aceste reforme pot avea succes numai dacă sunt transparente și incluzive și dacă iau în considerare elementele esențiale ale democrației, protecția drepturilor și libertăților

fundamentale ale omului. Rămân extrem de importante atât felul în care un instrument atât de puternic cum este constituția este folosit, cât și scopul pentru care se presupune că a fost efectuată reforma constituțională.

Referindu-se la conceptul de stat constituțional, studiul precizează faptul că din punct de vedere istoric în ultimele trei secole au fost adoptate constituții sub forma unui singur act solemn, în timp ce în societatea contemporană cu excepția Regatului Marii Britanii și a Irlandei de Nord și a Israelului problemele constituționale sunt rezolvate prin intermediul unui set de legi. Statele democratice contemporane nu se rezumă doar la conținutul constituției. În ceea ce privește puterea executivă, ele stabilesc o democrație reprezentativă uneori combinată cu forme de democrație directă (cum ar fi referendumurile); împărțirea puterii între legiuitor (Parlament) și executiv (Guvern), precum și independența sistemului judiciar. Ele au trecut printr-un proces de transformare plasând drepturile omului și libertățile fundamentale pe un loc central atunci când inițiază un proiect de lege, bazându-se pe principiile democrației, ale respectării statului de drept și a drepturilor omului.

În lumea de azi, constituției îi revine rolul cheie de a asigura stabilitatea politică și socială. Din perspectivă instituțională, aceasta are un rol de reglementare, dar din perspectivă democratică, garantează drepturile omului și reprezintă o piedică în calea încercărilor de instaurare a unei dictaturi. Din perspectivă politică stabilește și legitimează deținătorul puterii suverane, procedurile și instituțiile prin care acesta acționează. Din perspectivă etică, constituția exprimă valorile fundamentale ale statului și ale societății. Din perspectivă juridică, constituția reprezintă legea de bază a unei țări și ancora sistemului legislativ al acesteia.

Constituția este poziționată în vârful ierarhiei surselor legislative, ceea ce înseamnă că orice lege și reglementare trebuie să fie conforme cu aceasta, stabilește mecanismele de bază pentru punerea în aplicare și interpretare a legii atunci când există încălcări sau litigii.

În studiu se subliniază faptul că prin constituție se garantează drepturile fundamentale. Constituțiile contemporane

prevăd drepturile individului față de stat și în cadrul societății, proclamând valorile fundamentale pe care societatea este construită: demnitate umană, libertate, egalitate, echitate și dreptate.

O reformă constituțională bazată pe drepturile omului înseamnă că acestea sunt cele care modelează procesul de reformă și că se bazează pe principiile constituționalismului modern: democrația, participarea, separarea puterilor, statul de drept, transparența și responsabilitatea și garantarea drepturilor omului se află în centrul constituțiilor statelor.

Așa cum se specifică în Nota orientativă a Secretarului General ONU cu privire la asistența oferită proceselor de reformă constituțională „ONU recunoaște că elaborarea unei constituții este un proces național suveran care pentru a avea succes trebuie să fie condus și deținut de către națiune (...) iar opțiunile și consilierea oferită trebuie să fie adaptate la contextul național.

Cu toate acestea, standardele internaționale privind drepturile omului nu sunt reglementate numai de tratate; numeroase declarații și rezoluții au fost adoptate de Adunarea Generală a ONU pentru a sprijini stabilirea acestor standarde. Deși nu sunt obligatorii din punct de vedere juridic, aceste documente dețin o autoritate morală și politică înaltă. Prin urmare, punerea lor în aplicare ar trebui să reglementeze legislația și practicile naționale. Prin ratificarea tratatelor, a mecanismelor și instrumentelor internaționale privind drepturile omului, statele își asumă obligațiile și angajamentele față de principiile și valorile consfințite în conținutul acestora.

În studiu se face referire la recunoașterea forței obligatorii a instrumentelor internaționale privind drepturile omului subliniindu-se tendința clară a constituționalismului contemporan, din toate regiunile lumii, de a manifesta deschidere față de dreptul internațional prin armonizarea legislației interne cu acestea. Există modalități diferite de a face acest lucru, inclusiv prin includerea dreptului internațional în ordinea juridică națională. Alegerea unei opțiuni specifice depinde de sistemul legislativ adoptat, de tradițiile și cultura juridică a statului respectiv. Astfel un număr din ce în ce mai mare de constituții conferă o forță directă, obligatorie în cadrul sistemului juridic

intern tratatelor internaționale ratificate de stat și, de obicei, le plasează deasupra legislației interne. Deci se poate spune că în multe constituții recente, normele internaționale prevalează asupra celor interne.

În a doua parte intitulată **Constituția, o Cartă a drepturilor**, se evidențiază importanța standardelor internaționale de drept în elaborarea reformelor constituționale, necesitatea armonizării dreptului intern cu cel internațional, precum și cerințele generale pentru redactarea unui proiect de reformă constituțională. O importanță deosebită trebuie acordată limbajului folosit și a coerenței acestuia cu privire la conținutul normativ. O formulare neadecvată poate conduce la interpretări multiple, lasă loc de îndoială și poate crea limitări în implementarea prevederilor constituției. De aceea comunicativitatea și claritatea sunt elemente cheie în redactarea unor amendamente.

Asigurarea transparenței și responsabilității asistenței internaționale rămâne una dintre premisele esențiale ale credibilității consultanței oferite de către organismele ONU. Obiectivul general este de a acorda asistență în redactare și de a spori capacitatea partenerilor naționali de a finaliza cu succes proiectul constituțional.

Cea de a treia parte a studiului este dedicată **rolului Înaltului Comisariat pentru Drepturile Omului și al mecanismelor internaționale pentru promovarea și protecția drepturilor omului**. Aici se face referire la modul în care statele respectă și aplică legislația internațională privind protecția drepturilor fundamentale și se prezintă modalitățile și metodologiile programelor de consultanță și asistență. O secțiune specială este dedicată parteneriatelor dintre ONU și guverne în cadrul căreia se evidențiază faptul că în conformitate cu Cadrul de Asistență și Dezvoltare al Națiunilor Unite din 2017 (UNDAF), ori de câte ori se stabilește un parteneriat trebuie luate în considerare prioritățile naționale ale statului respectiv. Asistența și consilierea acordate de către ONU unei țări sunt menite să contribuie la formularea cât mai coerentă a acestor priorități, prin redactări clare și transparente, astfel încât să reflecte obligațiile și angajamentele asumate la nivel internațional de către statul respectiv.

Daniela Albu